

**ДЕРЖАВНА УСТАНОВА
«ЦЕНТР ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я
МІНІСТЕРСТВА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ»**

**Епізоотологічний та епідеміологічний прогноз
з туляремії, лептоспірозу, сказу
в Україні на осінь 2019 і зиму 2019-2020 років**

Київ - 2019

ЗМІСТ

ЗМІСТ	2
Обсяги роботи	3
Стан і прогноз чисельності дрібних ссавців	3
Метеорологічні особливості і кормова база.....	3
Зона мішаних лісів (Полісся).....	4
Лісостепова зона.	5
Степ.	5
Стан чисельності іксодових кліщів	6
Туляремія	7
Епідемічна ситуація	7
Епізоотична ситуація	7
Лептоспіроз	9
Епідемічна ситуація	9
Епізоотична ситуація	10
Сказ.....	12
Епідемічна ситуація	12
Епізоотична ситуація	13
Додатки	14

Аналіз чисельності дрібних ссавців, іксодових кліщів та інших ектопаразитів, епідеміологічної та епізоотичної ситуацій з туляремії, лептоспірозу та сказу за зиму-весну 2019 р., проведено за результатами лабораторних досліджень по загальноприйнятим методикам, за матеріалами фахівців лабораторій і відділень особливо небезпечних інфекцій 24 (крім Луганського) лабораторних центрів МОЗ України в областях та місті Києві.

Обсяги роботи

У період зими 2018-19 рр. і весни 2019 р. при здійсненні епізоотичного моніторингу окремих особливо небезпечних інфекцій (туляремія, лептоспіроз, псевдотуберкульоз, ієрсиніоз, Гарячка Ку та інші), виконані наступні обсяги робіт:

- ✓ з метою оцінки та прогнозування динаміки чисельності дрібних ссавців та іксодових кліщів відпрацьовано в природних біотопах, агроценозах і населених пунктах більше 25 тис. пастко-діб (що менше ніж в попередньому році — 30 тис. і в 1,68 раз менше ніж у 2016 р. — 42 тис.), відловлено більше 3,2 тис. екз. дрібних ссавців (2,6 тис. екз. у 2017 р.), очесано близько 1,0 тис. тваринок та здобуто коло 1,0 тис. ектопаразитів з них; відловлено 22385 іксодових кліщів, що на 1,67 раз менше тогорічного (37369, екз.) при цьому у природних біотопах — 10,3 тис., а із оглянутих 4,8 тис. сільськогосподарських (с/г) тварин (в 2 рази більше ніж в 2018 році);
- ✓ для проведення епідеміологічного аналізу додатково до дрібних ссавців і іксодових кліщів, зібрано та досліджено 3933 пелеток птахів та зразків екскрементів хижих ссавців, 20 гнізд гризунів, 203 зразків сіна та інших субстратів, 712 проби води з відкритих природних та штучних водоймищ. Для збору вищенаведеного матеріалу було здійснено 79 виїзди (заплановано —99), що приблизно на рівні минулих років 2018, 2017 і 2016.

Стан і прогноз чисельності дрібних ссавців¹

Результати проведених робіт за зимовий і весінній періоди 2018–2019 рр. показали, що прогноз підтвердився повністю: дрібні ссавці весною 2019 року не досягли епізоотологічно небезпечних величин, але показники чисельності збільшились за рахунок сприятливих погодних умов. Різко зменшилась чисельність хатніх мишей в відкритих стаціях.

Чисельність масових видів дрібних ссавців і осередки масового розмноження в основних стаціях представлено у Додатках 1 та 2.

Метеорологічні особливості і кормова база.

Особливістю погодних умов зими 2018–2019 років є наближення показників до багаторічних проявів (показників температури, тиску, вологості, видимості та ін.). Синоптичні процеси, що формували температурний фон забезпечили вологою більшу частину території України. Єдиним малосприятливим явищем зимою було утворення та утримання упродовж значного часу притертої до ґрунту льодяної кірки на полях. Загалом у метровому шарі ґрунту вологи містилося близько та більше норми.

Зима 2018-2019рр була відносно теплою, з нестійкими температурними показниками, відмічалися як морози, так і відлиги зі сльотою, достатньою

¹ В тексті при згадуванні: «мишак лісовий» мається на увазі група мишаків (європейський, уральський (малий), степовий); «сіра полівка» — група полівок (європейська, лучна, алтайська) хатня миша — курганцева і хатня.

кількістю опадів та періодичним недовготривалими зниженням температури повітря. Таким чином, сприятливі погодні умови і стійкий сніговий покрив сприяли виживанню значної частини дрібних ссавців в зимовий період.

Весна 2019 року була ранньою, теплою, затяжною і характеризувалась частим поверненням низьких температур. Найбільш теплим був березень, дощовими квітень і травень. Склалась сприятливі умови для росту та розвитку рослин. Як і торік, у деяких південних районах спостерігається локальний недобір зволоження на початку літа.

Кормова база для мишоподібних гризунів і їх життєдіяльності зими 2018–2019 рр. склалися більш ніж задовільними.

Зона мішаних лісів (Полісся). Чисельність дрібних ссавців в цілому по зоні становить 6,25 на 100 пастко-діб що більше показника 2018 року (4,54) але менше п'яти попередніх років 2013–2017. У поточному році показники чисельності дрібних ссавців у західному і центральному Поліссі приблизно дорівнювали один одному 6,4 і 5,0 відповідно. На сході відмічене зростання показників практично у 2 рази — 11,21 на 100 пастко-діб.

Із-за погодних умов в зоні знову сталася зміна домінантів. Переважали миші. Абсолютним домінантом виступив житник пасистий (40,37%). Цей вид накопичувався в агроценозах, л/п і вологих стаціях. Доля мишей склала: хатніх — 2,47% (проти 10,02% у 2018 р.), лісових — 6,21%, жовтогрудих — 13,04%. Доля нориці рудої склала 9,94% а сірих полівок — 26,71%.

Хід розмноження дрібних ссавців представлений у Додатку 3. Коефіцієнт розмноження збільшився у 1,4 рази і становить 82,92 проти 61,55 в 2018 р.

Таблиця 1. Питома вага домінуючих видів у зоні Лісостепу

п/зона	стація	види-домінанти	п.в.
П.-Західна	невд.	ж. пасистий	100,00
	баг. трави	ж. пасистий	47,37
	баг. трави	жовтогруда м.	52,63
Західна	ліс	ж. пасистий	36,00
	баг. трави	ж. пасистий	61,54
	баг. трави	мідиці	37,50
	скирда.	сіри полівки	100,00
Центральна	баг. трави	сіри полівки	30,12
	ліс	жовтогруда м.	38,41
	ліс	руда н.	50,66
	л/п	ж. пасистий	53,54
	невгіддя	руда н.	56,82
	вологі	руда н.	59,04
Східна	ліс	руда н.	65,57

Лісостепова зона. Середня чисельність дрібних ссавців у цілому по зоні становить 9,23 що в 1,5 рази більша за показники 2018 і 2017 рр. Процент потрапляння в пастки менший в Північно Західній підзоні у 2,5 рази у порівнянні з іншими і складає лише 4,0 на 100 п/д. Показники чисельності дрібних ссавців у Західному і Центральному Лісостепу знаходяться приблизно на одному рівні 10,3–10,9 при середньому 10,47 на 100 п/д.

У більшості обстежених стацій продовжує домінувати лісовий комплекс — жовтогрудий та лісовий мишаки та нориця руда питома вага яких складає 68,55%, в той же час як «польовий» комплекс (хатня миша, житник пасистий, сірі полівки) — 27,83%.

Питома вага домінуючих видів у підзонах по основним стаціям у Лісостепу представлений у таблиці 1:

Хід розмноження дрібних ссавців представлений у Додатку 4. Величина коефіцієнта розмноження збільшилась у 1,33 рази і становить 141,3 проти 106,2 в 2018 (2017 — 111,2; 2016 — 145,5).

Степ. Чисельність дрібних ссавців у літньо-осінній період 2017 р. становила 4,07 екз. на 100 п/д, що на рівні аналогічних показників 2018 року — 4,91. Показники чисельності склали 8,2 екз. на 100 п/д у Лівобережному, 5,65 — Правобережному, 9,81 — у Східному Степу. На Донецько – Кряжській частині зони облік не проводився.

Таблиця 2. Питома вага домінуючих видів у зоні Степу

п/зона	стація	види-домінанти	п.в.
Правобережна	невгіддя	мідиці	38,71
	л/п	жовтогруд м.	45,71
Лівобережна	озимі	хатня миша	60,38
	ліс	жовтогруд м.	39,66
	ліс	ж. пасистий	36,21
	невгіддя	мишак лісовий	51,62
Східна	л/п	мишак лісовий	52,94

Питома вага домінуючих видів у підзонах по основним стаціям у Степу представлений у таблиці 2. Особливістю року являється зменшення кількості хатніх мишей і спільне домінування їх з лісовими на Лівобережжі та Сході зони. На Правобережжі домінує жовтогрудий мишак (32,24%) разом з лісним — 28,94%.

Хід розмноження дрібних ссавців представлений у Додатку 5. Коефіцієнт розмноження приблизно на рівні 2018 р. — 304,06 проти 332,9 у 2018 (у 2017 році — 148,0).

Прогноз. Враховуючи показники чисельності дрібних ссавців взимку і весною 2019 року, у другій половині поточного року та взимку показники, що прогнозуються можуть перевищити середні багаторічні показники за рахунок житника пасистого й мишей лісного комплексу. У степовій зоні можливе зростання чисельності дрібних ссавців, а, при сприятливих умовах літа-осені, показники чисельності можуть значно перевищити середньо-багаторічні величини перед виходом на зимівлю. Прогнозується погіршення епізоотичної ситуації з усіх природно-вогнищевих інфекцій.

Стан чисельності іксодових кліщів

Вихід іксодових кліщів з діпаузи в поточному році в всіх ландшафтно-географічних зонах вернувся до багаторічних показників. Пік активності на Заході країни і у центральних областях був зареєстрований у квітні-травні, на півдні у травні-червні. Пік нападу на людей зафіксований у квітні-травні (на півдні перші напади на людей зафіксовані у січні). Іксодові кліщі майже на всій території країни зберігали активність до першої декади липня.

Видовий склад, питома вага і індекси рясності масових видів іксодових кліщів представлено в таблиці 4, а видовий склад і відносна чисельність іксодових кліщів при обліках на тваринах у додатку 6.

Таблиця 4. Видовий склад і питома вага і індекси рясності масових видів іксодових кліщів у першій половині 2019 р.

Зона/ підзона/ район	Марш- руг км	К-сть кліщів	Індек ряс- ності	Видовий склад і питома вага (ПВ)							
				<i>I. ricinus</i>		<i>D. reticulatus</i>		<i>D. marginatus</i>		<i>R. rossicus</i>	
				абс.	ПВ	абс.	ПВ	абс.	ПВ	абс.	ПВ
Західне	209,0	5341	25,6	1164	21,8	4177	78,2	0	0,0	0	0,0
Центральне	25,5	207	8,1	135	65,2	72	34,8	0	0,0	0	0,0
Східне	24,0	181	7,5	147	13,2	966	86,8	0	0,0	0	0,0
Полісся	258,5	6661	25,8	1446	21,7	5215	78,3	0	0,0	0	0,0
П.- Західний	322,0	5094	15,8	111	2,2	4983	237,14	0	0,0	0	0,0
Західний	89,0	2715	30,5	270	9,9	2445	90,1	0	0,0	0	0,0
Центральний	148,5	2340	15,8	1228	52,5	1112	47,5	0	0,0	0	0,0
Східний	160,75	2631	16,4	1165	44,3	1466	55,7	0	0,0	0	0,0
Лісостеп	720,25	12780	17,7	2774	21,7	10006	78,3	0	0,0	0	0,0
Передгір'я	2	100	50,0	85	85,0	15	15,0	0	0,0	0	0,0
Гори	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Карпати	2	100	50,0	85	85,0	15	15,0	0	0	0	0
Правобережний	117,0	586	5,0	415	70,8	0	0,0	79	13,5	77	13,1
Лівобережний	86	769	8,9	311	40,4	0	0,0	347	45,1	97	12,6
Східний	89,2	164	1,8	54	32,9	25	15,2	60	36,6	25	15,2
Степ	292,2	1519	5,2	780	51,4	25	1,7	486	32,0	199	13,1

У Поліссі і Лісостепу масово зустрічалися лише європейський лісовий кліщ (*Ixodes ricinus*) і шкуроріз луговий (*Dermacentor reticulatus*). Продовжується збільшення чисельності *D. reticulatus* який зустрічався у всіх ландшафтно-географічних зонах (додаток 6).

У Поліссі при обліках на прапор питома вага *D. reticulatus* склала 86,8% (64,5% у 2018р.), а при обліках з ВРХ — 65,95% (58,15% у 2018 р.), тобто кількість кліщів цього виду продовжує наростати. У західних областях Лісостепу європейський лісовий кліщ втратив лідерство, а з територій де зустрічався лише він не залишилось.

Як і в минулі роки збільшується доля кліщів *Rhipicephalus rossicus* у Степу. Відмічаємо ріст кількості *I. ricinus*. Цей вид домінував на Правобережжі і

содомінував з *D. marginatus* і *R. rossicus* на інших територіях зони, причому подібне явище зафіксоване як при обліках на прапор так і з тварин.

Збільшення кількості *I. ricinus* може призвести до збільшенню кількості хворих на хворобу Лайма в південних областях.

Прогноз. З огляду на чисельність не статевозрілих фаз, підвищення чисельності дрібних ссавців — їх основних живителів, прогноз на наступний рік залишиться сталим: передбачаємо незначне збільшення кількості іксодових кліщів на всій території України. Індeksi рясності незначно перевищать рівень 2015-2018 рр., а кількість вогнищ підвищеної чисельності іксодід зросте.

Туляремія

Епідемічна ситуація

За період що аналізується не зареєстровано жодного випадку туляремії. Це, вірогідно, пов'язано зі спадом активності в природних джерелах, так як епізоотичні процеси знаходяться в фазі нового підйому практично на всій території країни, а також впродовж останнього десятиріччя низькою настороженістю лікарів і зокрема інфекціоністів до туляремії, що може призводити до реєстрації цієї інфекції під іншими діагнозами.

Епізоотична ситуація

Виділено 2 культури *Francisella tularensis* у Волинській області Камінь-Каширський району від іксодових кліщів *D. reticulatus*.

Епізоотична ситуація з туляремії в різних ландшафтно-географічних зонах різна — від напруженої до нестійкої. Антиген збудника туляремії виявлено у кліщах та пелетках хижих птахів, екскрементах хижих ссавців, антитіла виявлені у дрібних ссавців в усіх ландшафтно-географічних зонах країни (додаток 8).

Зона мішаних лісів. Загалом у зоні (Полісся) в 2019 році, як і у попередньому, природні осередки туляремії проявили свою активність у всіх підзонах. Про поточні епізоотії свідчать позитивні знахідки у Волинській області: антитіла виявлені при дослідженні сірих полівок з Маневичського району і антиген з пелеток хижих птахів з К-Каширського району. Про мляві епізоотії в минулі роки в цій частині зони свідчать виділені культури *F. tularensis*.

Епізоотична активність зафіксована в центральних і східних підзонах в Київській і Чернігівській областях. Були виявлені антитіла в титрах 1:10–1:20 у трьох хатніх мишей, що були спіймані у м. Димері Київської області, в титрах 1:20–1:80 у сірих полівках, мишаків лісових, мідичь й хатніх мишей (виловлені в м. Чернігів) Чернігівської області в 42±3,3% від тварин що були спіймані.

Про активність природних осередків туляремії в минулі роки свідчать знахідки антигену в іксодових кліщів *I. ricinus* в 26 пулах із 15 точок збору Київської (Білоцерківський, Бориспільський, Броварський, Васильківський, Іванківський, Києво-Святошинський, Обухівський, Тарашанський райони) області. Антиген виділявся від кліщів *D. reticulatus* в 10 пулах із 3 точок Київської

(Білоцерківський, Броварський, Сквирський райони) і 4 пулах із 4 точок (Козелецький, Корюківський, Чернігівський райони) Чернігівської області.

Лісостеп. Про напружену епізоотичну ситуацію у зоні свідчать знахідки антитіл і антигену в дрібних ссавців, пелетках хижих птахів, іксодових кліщів (додаток 8). Сім видів гризунів і три види іксодових кліщів залучаються у епізоотії. У поточному році змінилась епізоотична активність в осередках туляремії серед дрібних ссавців: лісовий комплекс видів майже у 2,5 рази переважає польовий (71,11% і 28,89% відповідно). Лісові осередки створюють умови для розлитих епізоотій, в тому числі урбаністичних, що може призвести до ускладнення епідемічної ситуації зокрема спалахів у людей.

Про епізоотії, що пройшли у двох попередніх роках, ретроспективно свідчать позитивні серологічні знахідки у іксодових кліщів *I. ricinus*, *D. reticulatus* і *D. marginatus*. Зафіксовані позитивні знахідки у кліщів *I. ricinus*, виловлених в містах Марганець Дніпропетровської, Ужгород Ужгородської, Городище Чернігівської областей; кліщів *D. reticulatus* з Сумського і Глуховського районів Сумської області, Носівського району Чернігівської області; кліщів *D. marginatus* з міста Кривий Ріг Дніпропетровської області.

Виявлені антитіла від:

- мишаків лісового і жовтогрудого, житника пасистого Дніпропетровської області у титрах 1:20–1:80;
- рудої нориці і житника пасистого Волинської області;
- у сірих полівок Кіровоградської області в титрі 1:80;
- мишаків лісового і жовтогрудого, у сірих полівок, хатньої миші й житника пасистого Львівської області в титрах 1:10–1:320;
- у мишака лісового і рудої нориці Полтавської області в титрах 1:40–1:160;
- мишаків лісового і жовтогрудого, житника пасистого Рівненської області в титрах 1:20;
- у рудої нориці Сумської області в титрах 1:160;
- у хатньої миші і рудої нориці Чернігівської області в титрах 1:20–1:80.

Антиген *F. tularensis* у 47 пробах пелеток, проб соломи, посліду хижих тварин виявлений на території Волинської, Закарпатської, Дніпропетровської, Кіровоградської, Львівської, Рівненської, Сумської і Черкаської областей (додаток 8).

Таким чином на території зони почався з осередків туляремії лісового типу новий підйом, який може проявити свою активність у 2020-2021 рр.

Степ. Про складну епізоотологічну ситуацію з туляремії в зоні в 2016-2018 рр. свідчать знахідки антигену *F. tularensis* виявленого у *D. marginatus*, *R. rossicus* із Баштанського, Вознесенського, Новоодеського і Первомайського районів Миколаївської області та *H. marginatum* із Великобілозерського району Запоріжської області. Про існуючий епізоотичний процес — антиген від пелеток які були знайдені у Вознесенському районі цієї області.

Антиген туляремійного району виявлено у пелетках птахів із Гуляйпільського і в містах Мелітороль, Приморськ, Якимівка в титрах 1:20–1:80; із міста Миколаїв Миколаївської області в титрах 1:40–1:320.

Про наявність туляремійного мікробу свідчать позитивні результати (антитіла) у хатніх мишей спійманих у Гуляйпільському р-ні Запоріжської та

лісових мишаків і житника пасистого — Первомайському районі Миколаївської області.

Продовжується процес укорінення **урбаністичних вогнищ** туляремії, що може сприяти ускладненню епідемічної ситуації в містах. Із позитивних знахідок щодо туляремії в зоні змішаних лісів урбаністичні вогнища виявлені в 29% випадків, у тому числі у Чернігові і районних центрах Київської області (Бориспіль, Васильків, Обухів, Тараща); у лісостеповій зоні більше 30% випадків, у тому числі у Полтаві, Черкасах, Ужгороді і районних центрах різних областей (Голованівськ, Золочів, Куликівка, Магдалинівка, Маньківка, Межева, Солоне, Устинівка, Царичанка, Чигирин, Чорнобай); у степу в 50% випадків, у тому числі в Миколаєві і районних центрах (Баштанка, Вознесенськ, Мелітополь, Приморськ, Якимівка). Тобто, із 25 обласних центрів позитивні серологічні дослідження виявлені у п'яти (!).

Враховуючи вищенаведене при роботі з інфекціоністами необхідно звернути увагу на те, що сьогодні туляремія у людей може протікати у орофарингеальній формі (регіонарні лімфатичні вузли можуть бути не збільшені, дані рентгенографії ОГП без особливостей, але з присутністю зони гіперемії до 1см і більше, у центрі біла пляма, яка не знімалась шпателем). Слід враховувати побажання групи спеціалістів під керівництвом В. І. Трихліба: «... лікарям слід бути уважними, і при наявності у хворих довготривалої підвищеної температури, яка може бути з ознобом, змін на слизовій ротоглотці у вигляді округлих білих плям до 0,3-0,4 см, збільшення лімфовузлів у коренях легень — слід проводити обстеження на туляремію ...».

Прогноз. Прогноз залишається не змінним: враховуючи велику кількість географічних територій ензоотичних щодо туляремії, і епізоотологічну ситуацію, фактичне припинення вакцинації від туляремії серед населення ендемічних районів та осіб, що мають професійний ризик захворювання в зв'язку з відсутністю в країні зареєстрованих туляреміїної вакцини та тулярину, активізацію природних осередків — очікується ускладнення епідеміологічної ситуації, що не виключає можливі спалахи туляреміїної інфекції серед населення, яке не було щеплено, у тому числі в містах.

Лептоспіроз

Епідемічна ситуація

Захворюваність на лептоспіроз в Україні продовжує знижатись. За півроку 2019 захворіла 51 людина (0,12 на 100 тис.), що на 16,39% менше аналогічного період 2018 року (61 або 0,14 на 100 тис.) і на 41,18% — 2017 р. (72 або 0,17 на 100 тис.). Нові випадки лептоспірозу в порівнянні з 2017–2018 роками зафіксовано лише в Харківській області. Разом з тим, не зафіксовані випадки у Волинській, Донецькій, Житомирській, Запорізькій, Київській, Рівненській, Черкаській областях.

На 75% зросла кількість хворих у Івано–Франківській області, незначно — у Тернопільській, Чернівецькій і Дніпропетровській областях. На 11 випадків

зменшилась захворюваність у Закарпатській області, продовжує зменшуватись кількість випадків у Херсонській області (на 3). Інтенсивний показник не перевищив або був близьким до 0,2 на 100 тис. населення в Дніпропетровській і м. Києві (0,03), Одеській (0,04), Полтавській й Харківській (0,07), Кіровоградській (0,11), Вінницькій (0,13), Чернігівській та Львівській (0,2) областях.

За результатами лабораторної діагностики, етіологічна структура лептоспірозу в хворих представлена 9 серогрупами: *Australis*, *Icterohaemorrhagiae*, *Canicola*, *Sejroe (Polonica)*, *Ballum*, *Hebdomadis*, *Grippotyphosa*, *Pyrogenes* і *Pomona*. Основними джерелами збудників лептоспірозу були, як і раніше, мишоподібні гризуни, що мешкають вздовж берегової лінії водойм, сільськогосподарські і домашні тварини.

Епізоотична ситуація

За перше півріччя 2019 р. на лептоспіроз досліджено 2603 екз. гризунів і комахоїдних що практично на рівні 2018 р., які були виловлені у природних, антропогенних і урбаністичних біотопах (табл. 5).

Таблиця 5. Результати досліджень дрібних ссавців на лептоспіроз*.

Області	дрібні ссавці									
	люди		епізоотол.		осер.		н.п.		всього	
	к	+	к	+	к	+	к	+	к	+
Вінницька	0	0	295	0	0	0	0	0	295	0
Волинська	0	0	62	7	0	0	0	0	62	7
Дніпропетров.	0	0	104	12	0	0	182	16	286	28
Житомирська	0	0	164	0	0	0	0	0	164	0
Закарпатська	0	0	43	0	0	0	12	0	55	0
Запорізька	0	0	27	0	0	0	0	0	27	0
Івано-Франк.	0	0	126	0	0	0	0	0	126	0
Київська	19	2	5	0	0	0	0	0	24	2
Кіровоград.	0	0	79	8	0	0	0	0	79	8
Львівська	0	0	161	9	0	0	40	2	201	11
Миколаївська	0	0	17	3	0	0	45	4	62	7
Одеська	0	0	120	0	0	0	0	0	120	0
Полтавська	0	0	30	8	0	0	0	0	30	8
Рівненська	0	0	106	11	0	0	0	0	106	11
Сумська	0	0	60	5	0	0	0	0	60	5
Тернопільська	0	0	39	3	0	0	0	0	39	3
Харківська	0	0	25	6	0	0	0	0	25	6
Херсонська	0	0	101	23	0	0	19	0	120	23
Хмельницька	0	0	48	16	0	0	0	0	48	16
Черкаська	0	0	306	0	0	0	1	0	307	0
Чернівецька	6	1	89	2	36	4	128	3	259	10
Чернігівська	0	0	59	23	0	0	0	0	59	23
м.Київ	0	0	0	0	49	6	0	0	49	6
ВСЬОГО	25	3	2066	136	85	10	427	25	2603	174

* к – кількість досліджень, + - в т.ч. з позитивним результатом, люди – дослідження у вогнищах захворювання людей, епізоотол. – при епізоотологічних дослідженнях, осер. – цілеспрямовано в осередках лептоспірозів, н.п. – в населених пунктах.

Антитіла до лептоспир виявлені в 174 дрібних ссавців, що складає 8,06% і на рівні 2018 р, і в 1,2 рази більше ніж в 2017 році (додаток 9). Найбільший відсоток серопозитивних знахідок зареєстровано в Чернігівській (38,98%), Хмельницькій (33,33%), Полтавській (26,64%), Харківській (24,0%), Херсонській (19,17%), м. Києві (12,24%), Волинській та Миколаївській (по 11,49%) областях, при середньому показнику — $10,48 \pm 2,31\%$.

У дрібних ссавців виявлені антитіла до 12 серогруп: *Pomona* (18,31%), *Icterohaemorrhagiae* (15,49%), *Australis* (14,08%), *Grippotyphosa* (14,08%), *Hebdomadis* (10,56%), Мікс (9,15%), *Javanica* (5,63%), *Canicola* (4,95%), *Pyrogenes* (3,52%), *Ballum* (2,11%), *Sejroe* (1,41%), *Tarassovi* (0,75%). Знову змінились домінанти. На перше місце вийшла серогрупи *Pomona* (рис. 1).

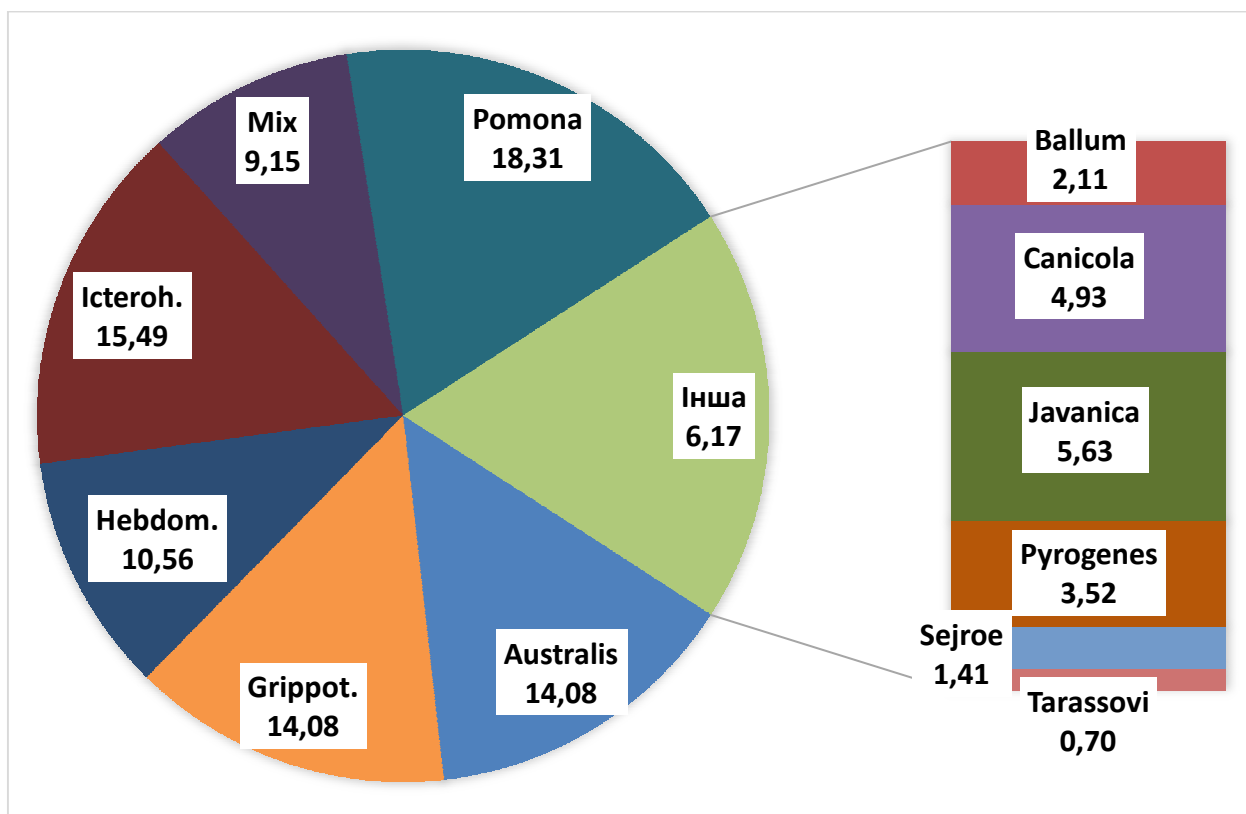

Рис. 1 Доля основних серогруп лептоспир у дрібних ссавців у 1-й половині 2019 р.

Основними джерелами (резервуарами) патогенних для людини лептоспир в осередках лептоспірозу були хатня миша (40,14%), мишак лісовий (17,61%), сірі полівки (16,20%), житник пасистий (10,56%), руда нориця (7,75%), мишак жовтогрудий (5,63%), сірий хом'ячок (2,11). Кардинальна зміна домінування дрібних ссавців забезпечила зміну домінантів у пейзажі серогруп. Цього року на перші ролі виходять антропогенні і урбаністичні дрібні ссавці і, природно, серогрупи, що пов'язані з ними.

На лептоспіроз досліджено матеріалів від 217 пацюків (табл. 6). Позитивні результати отримані в 17 зразках, що складає 8,06%. Найбільший відсоток серопозитивних результатів зареєстрований у Полтавській (34,78%), Чернівецькій

(25,0%) і Львівській (12,82%) областях, де цьому надзвичайно важливому виду досліджень приділяється посилена увага.

Серед пацюків виявлені носійство сімох серогруп лептоспір: *Icterohaemorrhagiae* (50,0%), *Pyrogenes* (20,0%), *Pomona* (10,0%), *Australis*, *Ballum*, *Canicola*, *Grippotyphosa* (по 5,0%). Серогрупа *Icterohaemorrhagiae* повернула домінування у пацюків. Строкатий пейзаж лептоспір пояснюється великою кількістю переміщень цього гризуна у пошуках їжі.

Таблиця 6. Результати досліджень пацюка мандрівного на лептоспіроз*.

Області	пацюк мандрівний									
	люди		епізоотол.		осер.		н.п.		всього	
	к	+	к	+	к	+	к	+	к	+
Дніпропетровська	0	0	0	0	49	1	0	0	50	1
Житомирська	0	0	0	0	12	0	0	0	12	0
Закарпатська	0	0	0	0	10	0	0	0	10	0
Івано-Франківська	0	0	0	0	39	0	0	0	39	0
Київська	0	0	1	0	1	0	0	0	2	0
Кіровоградська	0	0	0	0	4	0	0	0	4	0
Львівська	2	0	0	0	25	1	11	4	39	5
Миколаївська	0	0	0	0	0	0	2	1	2	1
Одеська	0	0	0	0	13	0	0	0	13	0
Полтавська	0	0	3	3	12	5	0	0	23	8
Рівненська	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0
Тернопільська	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Херсонська	0	0	0	0	6	0	0	0	6	0
Черкаська	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0
Чернівецька	1	1	1	0	4	1	0	0	8	2
ВСЬОГО	4	1	6	3	176	8	13	5	211	17

* де, к – кількість досліджень, + - в т.ч. з позитивним результатом, люди – дослідження у вогнищах захворювання людей, н.п. – в населених пунктах, природа – в природних біотопах, епідр. – на об'єктах підвищеного епідеміологічного ризику.

Прогноз. Зважаючи на виявлення антитіл у дрібних ссавців і пацюка мандрівного в кінці літа, восени до початку зими, при умові сприятливої погоди (відсутність локальних засух, тощо) осередки лептоспірозу повинні активізуватися.

Незадовільне проведення дератизаційних заходів на об'єктах підвищеного епідеміологічного ризику, особливо в урбаністичних осередках, прогнозована напружена епізоотична ситуація залишає епідрогноз несприятливим, і, відповідно, ризик виникнення захворювань серед людей — високим, не виключаємо початок нового незначного підйому кількості хворих на лептоспіроз.

Сказ

Епідемічна ситуація

Випадків захворювання на сказ у людей, за період що аналізується не зафіксовано, не дивлячись на сезонне погіршення епізоотичної ситуації.

Епізоотична ситуація

За перше півріччя 2019 р. по зведеним даним з обласних і міського лабораторних центрів повідомлено про 574 випадки сказу серед тварин, що в 1,29 раз нижче 2018 року й знаходиться на рівні останніх трьох років — 2015–2017.

Найбільш неблагополучними зі сказу були Вінницька (zareєстровано 127 випадків захворювання на сказ серед тварин), як і в минулі роки 2015–2018, Черкаська (98), Запорізька (54), Житомирська (49). Більш детальна інформація і аналіз буде представлено в річному інформаційному листі про цю інфекцію в 2020 році.

Дикі м'ясоїдні тварини незначно переважають домашніх і сільськогосподарських (54,01%). Головними джерелами та резервуарами збудника сказу у дикій природі залишається лис рудий — 95,48% серед диких і 51,57% від загальної кількості тварин у яких лабораторно підтверджено хворобу. Виявлено 296 хворих на сказ лисів, що більше показника 2018 і на рівні 2017 року. Інші дикі м'ясоїдні в 2019 р. складають 2,44% від загальної кількості (сказ виявлено також у вовків, єнотоподібних собак, куниць, борсуків, шакалів, білок, кажанів).

Кількість хворих на сказ сільськогосподарських (с/г) тварин становить 25 голів або 4,36% від загальної кількості хворих тварин. Переважає велика рогата худоба — 21 випадок (84,0% від усіх с/г тварин).

Продовжує залишатися значною кількістю випадків сказу серед домашніх тварин (котів і собак). Захворювання на сказ виявлені в 130 котів (22,65 % від загальної кількості лабораторно підтверджених випадків) та в 105 собак (18,29%). Кількість хворих на сказ собак у поточному році в 2,28 раз менше ніж у 2018 році. Як і у попередні роки, випадки захворювань на сказ котів і собак мали місце у всіх регіонах, як у сільській місцевості, так і в містах за виключенням м. Києва.

Zareєстровані вогнища «міського сказу» (додаток 7), в т.ч. в обласних центрах можуть сприяти ризику інфікування людей. В епізоотологічний процес у містах включились лиси, куниця, і пацюк. Найбільший відсоток, на відміну від попередніх років, відмічається у трьох видів тварин: коти — 34,25%, лисиці — 31,51% і собаки — 30,14%.

Прогноз. Враховуючи труднощі щодо неповних обсягів охоплення щепленням проти сказу домашніх непродуктивних тварин (собаки, коти) і диких м'ясоїдних тварин (пероральна імунізація), регулювання чисельності безпритульних тварин у населених пунктах, а також нерівномірні поставки антирабічної вакцини та імуноглобуліну, сезонні епізоотії серед лисиць та інших диких м'ясоїдних тварин, незадовільне проведення у регіонах гігієнічного навчання та виховання населення щодо заходів запобігання сказу, а також те, що вся територія країни є неблагополучною щодо сказу, епідеміологічний прогноз щодо захворюваності людей сказом на весь 2019 р. залишається несприятливим для всієї території України.

Небогаткін (096) 858-23-10
niv_zoo@ua.fm
Новохатній (044) 425 26 35
Видайко (044) 425-15-22

Додатки

Додаток 1

Чисельність масових видів дрібних ссавців України в першому півріччі 2019 року (на 100 п / д)

З О Н А	показник у 2019 р.	мишеві					щурові			сірий хом'ячок	мідичеві
		хатня	лісовий	жовтогорлий	пасистий	мишка	руда	сіра	інші види		
з Західна	6,04	0,00	0,42	0,88	2,71	0,00	0,67	1,38	0,00	0,00	0,00
м Центральна	5,00	5,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
л Східна	11,21	0,86	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	8,62	0,00	0,00	1,72
л Пів. західна	4,00	0,00	0,74	0,74	1,41	0,00	1,04	0,00	0,00	0,00	0,00
/ Західна	10,03	0,17	0,46	0,46	2,43	0,00	0,87	4,17	0,00	0,00	1,45
с Центральна	10,90	0,50	0,78	3,65	0,69	0,00	0,80	4,34	0,05	0,05	0,05
Східна	6,12	0,56	1,17	0,19	0,68	0,00	3,28	0,12	0,00	0,00	0,12
с Правобережна	5,65	0,41	1,64	1,82	0,33	0,00	0,82	0,07	0,00	0,00	0,56
т Лівобережна	8,20	2,05	3,05	1,15	1,20	0,00	0,00	0,45	0,00	0,00	0,30
еп Східна	9,81	0,00	3,46	0,00	1,35	0,00	0,00	3,08	0,00	0,00	1,92

Додаток 2

Чисельність дрібних ссавців і осередки масового розмноження в основних стаціях
України в першому півріччі 2019 року (на 100 п / д)

З О Н А	озимі		бт-р. трави		агроценоз		ліс		лісополоси		вологі		невгіддя		скирти	
	ср.	max	ср.	max	ср.	max	ср.	max	ср.	max	ср.	max	ср.	max	ср.	max
з Західна	0,0	0,0	6,5	12,0	5,0	10,0	6,0	12,0	12,0	12,0	0,0	0,0	7,7	7,7	0,0	0,0
м Центральна	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
л Східна	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	6,3	6,3	0,0	0,0	0,0	0,0	22,2	22,2
л Пів. західна	0,0	0,0	3,0	3,0	0,0	1,0	6,4	6,4	8,0	8,0	0,0	0,0	2,9	2,9	0,0	0,0
/ Західна	0,0	0,0	9,1	11,0	5,0	5,0	10,3	12,5	11,7	11,7	0,0	0,0	8,7	14,0	16,7	20,0
с Центральна	0,0	0,0	10,4	14,0	5,2	5,2	14,1	46,0	10,4	26,4	7,0	36,0	11,7	15,0	0,0	0,0
Східна	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	8,0	5,6	10,0	8,2	11,0	5,0	5,0	0,0	0,0	0,0	0,0
с Правобережна	0,0	0,0	0,0	0,0	5,9	10,0	11,5	11,5	5,7	10,0	2,9	3,0	4,4	14,0	0,0	0,0
т Лівобережна	7,6	7,6	0,0	0,0	0,0	0,0	14,5	14,5	5,5	5,5	0,0	0,0	6,2	6,2	0,0	0,0
е Східна	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	4,0	0,0	0,0	10,8	31,0	0,0	5,0	0,0	0,0	8,3	36,0
п Д-Кряж																

Додаток 3

Показники ходу розмноження дрібних ссавців у відсотках за друге півріччя 2019 року в зоні змішаних лісів України

В И Д И	сірі полівки		нориця руда		житник пасистий	
Проведено розтинів	32	%	20	%	34	%
Не статевозрілих		0		0		0
Статевозрілі самки		37,5		25		41,18
Самки, що годують		0		0		21,43
Вагітні самки		0		0		14,29
Ср. к-ть ембріонів	0		0		6,00	

Відсоток вагітних самок по місяцям / ср. к-ть ембріонів

12	не від.	не від.	не від.
1	не від.	не від.	не від.
2	не від.	не від.	не від.
3	0	не від.	не від.
4	0	0	X
5	не від.	не від.	X

X - відловлювали поодинокі вагітні самки

Додаток 4
Показники ходу розмноження дрібних ссавців у відсотках за перше
півріччя 2019 року в лісостеповій зоні України

В И Д И	сірі полівки		нориця руда		мишак лісовий		житник пасистий	
Проведено розтинів	120	%	349	%	108	%	156	%
Не статевозрілих		10,83		2,29		4,63		1,28
Статевозрілі самки		55,14		54,25		48,54		40,26
Самки, що годують		11,86		2,16		10		6,45
Вагітні самки		22,03		17,84		8		19,35
Ср. к-ть ембріонів		5,85		5,45		6,25		5,42

Відсоток вагітних самок по місяцям / ср. к-ть ембріонів

12	0	не від.	не від.	0
1	не від.	не від.	не від.	не від.
2	0	0	не від.	0
3	0	7,1 / 4,8	0	X
4	X	31,3 / 3,3	X	25,0 / 5,4
5	33,3/5,8	19,4 / 6,2	X	33,3 / 5,9

X - відловлювали поодинокі вагітні самки

Додаток 5

Показники ходу розмноження дрібних ссавців у відсотках за перше півріччя 2019 року в степовій зоні України

В И Д И	сірі полівки		хатня миша		мишак лісовий	
Проведено розтинів	24	%	83	%	102	%
Не статевозрілих		8,33		21,69		11,76
Статевозрілі самки		63,64		63,08		56,67
Самки, що годують		14,29		12,2		21,57
Вагітні самки		0		41,46		39,22
Ср. к-ть ембріонів		0		5,00		5,10

Відсоток вагітних самок по місяцям / ср. к-ть ембріонів

12	0	не від.	не від.
1	0	не від.	не від.
2	0	0	не від.
3	0	0	не від.
4	не від.	0	40,0 / 5,9
5	не від.	46,0 / 5,0	38,7 / 4,58

X - відловлювали поодинокі вагітні самки

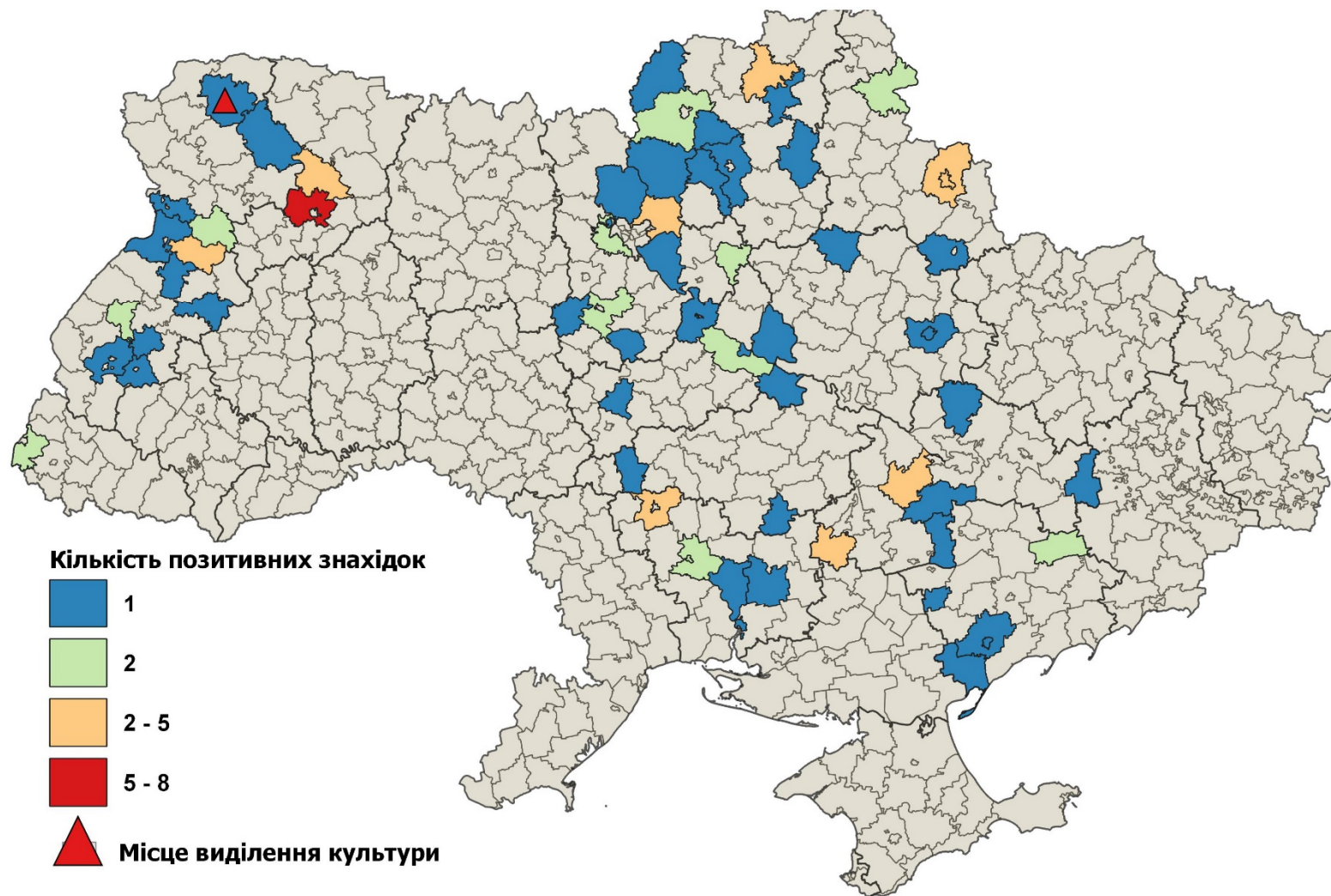
Додаток 6.
Видовий склад і відносна чисельність іксодових кліщів при обліках на тваринах
за перше півріччя 2019 року.

Зона/ підзона/ район	К-сть оглян. тварин	Індекс. зустрі- чальності	Індекс рясно- сті	К-сть екз. кліщів	Видовий склад і питома вага (ПВ)											
					<i>I. ricinus</i>		<i>D. reticulatus</i>		<i>D. marginatus</i>		<i>R. rossicus</i>		<i>R. sanguineus</i>		<i>H. marginatum</i>	
					абс.	ПВ	абс.	ПВ	абс.	ПВ	абс.	ПВ	абс.	ПВ	абс.	ПВ
Західне	100	81,0	5,50	550	353	64,18	197	35,82	0	0	0	0	0	0	0	0
Центральне	22	95,5	3,50	77	9	11,69	68	88,31	0	0	0	0	0	0	0	0
Східне	140	90,7	4,10	574	47	8,19	527	91,81	0	0	0	0	0	0	0	0
Полісся	262	87,4	4,58	1201	409	34,05	792	65,95	0	0	0	0	0	0	0	0
Півн.- Західний	64	95,3	7,00	448	151	33,71	297	66,29	0	0	0	0	0	0	0	0
Західний	50	74,0	15,12	756	46	6,08	710	93,92	0	0	0	0	0	0	0	0
Центральний	394	89,1	3,31	1304	757	58,05	547	41,95	0	0	0	0	0	0	0	0
Східний	243	85,2	3,34	812	65	8	747	92,00	0	0	0	0	0	0	0	0
Лісостеп:	751	87,4	4,42	3320	1019	30,69	2301	69,31	0	0	0	0	0	0	0	0
Передгір'я	171	58,5	5,22	893	379	42,44	514	57,56	0	0	0	0	0	0	0	0
Гори	56	64,3	6,68	374	352	94,12	22	5,88	0	0	0	0	0	0	0	0
Карпати	227	59,9	5,58	1267	731	57,7	536	42,3	0	0	0	0	0	0	0	0
Правобережний	479	81,0	5,27	2523	963	38,17	415	16,45	582	23,07	185	7,33	0	0	378	14,98
Лівобережний	141	87,2	5,78	815	32	3,93	1	0,12	62	7,61	335	41,1	1	0,12	372	45,64
Східний	274	75,9	2,44	669	205	30,64	30	4,48	311	46,49	123	18,39	0	0	0	0
Д.-Кряж	0	0,0	0	0,00	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Степ:	894	85,8	4,48	4007	1200	29,95	446	11,13	955	23,83	643	16,05	0	0	750	18,72

Зареєстровані випадки «міського сказу»
за перше півріччя 2019 року.

Назва областей	К-ть міст	К-ть сказу	Дикі тварини				Домашні тв.	
			лис	куниця	пацюк	вовк	собаки	коти
Вінницька	16	16	9				1	6
Дніпропетр.	2	3						3
Донецька	2	4				1	2	1
Закарпаська	2	2					2	
Житомирська	2	2					2	
Запорізька	2	3		1			2	
І-Франківська	1	1			1			
Львівська	1	1					1	
Кіровоградська	4	4	1				2	1
Миколаївська	2	2					1	1
Рівненська	3	3					2	1
Сумська	4	5	1				1	3
Тернопільська	2	2	1					1
Харківська	3	4	2				1	1
Черкаська	9	21	9				5	7
ВСЬОГО	55	73	23	1	1	1	22	25

Епізоотологічна обстановка з туляремії за перше півріччя 2019 року.

Епізоотологічна обстановка з лептоспірозу за перше півріччя 2019 року.

